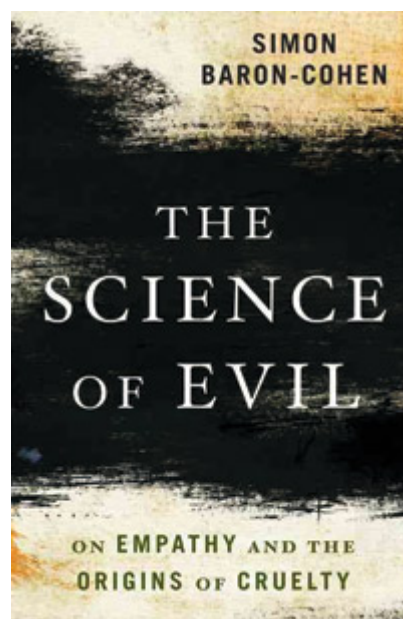

Om ondskap

Empati er en av verdens mest verdifulle ressurser. Manglende empati kan føre til ondskap, ifølge Simon Baron-Cohen. Kan hans bok bidra til å forstå terrorhandlingene den 22. juli?

PUBLISERT 5. oktober 2011

Simon Baron-Cohen | **The Science of Evil** On Empathy and the Origins of Cruelty New York: Basic Books, 2011. 256 sider

Mer åpenhet og mer demokrati, var regjeringens svar på angrepene mot regjeringskvartalet og Utøya den 22. juli. I *The Science of Evil* beskriver Simon Baron-Cohen avslutningsvis svaret som mer empati. Han skriver følgende:

One of my motivations for writing this book was to persuade you that empathy is one of the most valuable resources in our world. Erosion of empathy is an important global issue related to the health of our communities, be they small (like families) or big (like nations). [...] Without empathy we risk the breakdown of relationships, we become capable of hurting others, and we can cause conflict. With empathy we have a resource to resolve conflict, increase community cohesion, and dissolve another person's pain. (s. 183).

Mangel på empati

Baron-Cohen foreslår å erstatte begrepet *evil* – altså ondskap – med *empathy erosion*. Med empathy erosion mener han en reduksjon av empati som oppstår når vi slutter å

behandle andre mennesker som selvstendige, ukrenkelige individer, med egne tanker og følelser, og i stedet behandler dem som objekter. Baron-Cohen ser empati som et system som skrus av og på etter feedback fra andre. Behandler man andre som objekter og samtidig skur av sensitivitet i forhold til å fange opp andres følelser, da nærmer man seg det han kaller *zero degrees of empathy*.

«Jeg blir sittende og lure på hva som skal til for at empatien skrus av. Hva trengs for å overbevise meg om å knuse et egg for å lage en omelett?»

Forfatteren går ut fra at det finnes i alle fall tre personlighetstyper der zero degrees of empathy kan føre til ondskap: borderline (type B), psykopaten (type P) og narsissisten (type N). Baron-Cohen omtaler disse som zero-negative og hevder at samme mekanisme i hjernen – *the empathy mechanism* – gjør seg gjeldende hos alle tre typene. Forfatteren knytter hjerneorganiske funn til tidlige relasjonelle erfaringer og genetikk. Han skriver balansert om hvordan både arv og miljø påvirker hjernens utvikling.

Ikke nødvendigvis ondskap

Videre påpeker Baron-Cohen at zero degrees of empathy ikke nødvendigvis alltid fører til ondskap. Han refererer da til mennesker med Aspergers syndrom og autismespekterlidelser med en overutviklet evne til å systematisere informasjon i hjernen. Disse betegner han som zero-positive.

Bakgrunnen for dette er *The Systemizing Mechanism*, den delen av hjernen som oppfatter mønstre og systematiserer informasjon, og som også gjør oss i stand til å forstå hvordan ting fungerer og forutsi hva som kan komme til å skje i fremtiden. Forfatteren forklarer sammenhengen mellom empati og trangen til å systematisere slik:

If you have a highly tuned Systemizing Mechanism, you are less focused on unlawful phenomena such as emotions, in part because of a need for precision. A highly tuned Systemizing Mechanism turns out to be an additional route to zero degrees of empathy. [...] When his colleague said to Michael the bell-ringer, «I have to go to my friend's funeral,» Michael simply replied, «Okay. What time will you be back?» Michael had no idea that his matter-of-fact comment was insensitive. He had not intended to hurt his colleague but simply had no understanding of another person's feelings. [...] The downside of remarkable systemizing is the lack of interest in unlawful phenomena, the clearest case of which is the world of emotions (side 117–118).

Savner perspektiv

Forfatteren skriver med lettest penn, og det er fengslende å lese kliniske anekdoter og historier fra eget liv og forskerverdenen. Men jeg er usikker på hvor mye klokere jeg egentlig er blitt, for eksempel med hensyn til terrorhandlingene den 22. juli. Forfatteren diskuterer i liten grad politiske, filosofiske eller sosialpsykologiske teorier om ondskap, men nevner i siste kapittel noen få sosialpsykologiske studier som viser at vanlige mennesker kan gjøre ondskapsfulle handlinger.

Man kan spekulere i om den norske ugjerningsmannen passer inn i Baron-Cohens *zero-negative* profil. Forfatteren skriver følgende om terror:

The target of the terrorist's unempathic act is often selected because of the terrorist's belief (e.g., a belief that freedom and identity is being threatened), so the act is not necessarily the result of an empathy deficit. The belief and/or the actual political context may drive the behavior. Nevertheless, at the moment of the act one has to recognize that the terrorist's empathy is switched off (side168).

Jeg oppfatter at denne boka handler mer om manglende empati enn om ondskap som sådan, fordi ondskap kan forekomme i flere kontekster: av individuelle årsaker, av politiske og ideologiske årsaker, eller som resultat av destruktiv gruppedynamikk. Jeg blir sittende og lure på hva som skal til for at empatien skrus av. Hva trengs for å overbevise meg om å knuse et egg for å lage en omelett?

Les Zimbardo også

Baron-Cohen argumenterer godt for at noen mennesker fra naturens side har mindre empati enn andre, og at dette har et biologisk korrelat i hjernen. Samtidig eksisterer det en rekke situasjonelle faktorer han ikke diskuterer noe særlig. Et godt supplement til teoriene som presenteres i *The Science of Evil* finner man dersom man for eksempel leser sosialpsykologen Phillip Zimbardo sin bok *The Lucifer Effect: Understanding How Good People Turn Evil* parallelt. Zimbardo og Baron-Cohen har antagelig litt rett begge to. Likevel oppleves angrepene den 22. juli fortsatt som uforståelige.

Anmeldt av Rune Flaaten Bjørk, psykolog i Bærum kommune

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 48, nummer 10, 2011, side